

A
M. ~~XXXXXXXXXX~~
TUDOMÁNYEGYETEM
KÖNYVTÁRA
SZEGED

44651

OPUSCULUM
ORTHOGRAP-
HICUM,

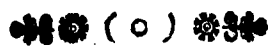
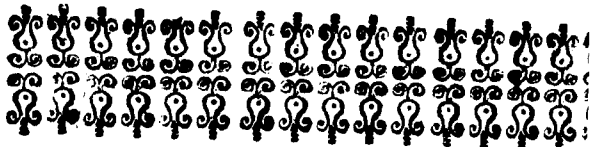
De Ratione rectè, emen-
datèque scribendi, & pro-
nunciandi.

In usus Juventutis Hungarica.

(Editio Secunda.)

CASSOVIAE
Typis Academicis, per Joannem Hen-
ricum Frauenheim Factorem,
A. M. DCC. XXXVI.

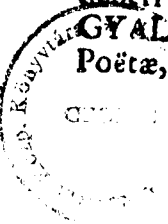

T Y P O G R A P H U S
Lectori Salutem D.

Mario Gratidiano unâ plures statuas pos-
 isse Populum Romanum, quòd tria met-
 la, A. A. Æ. certa mixturæ proportione, in N-
 mismata cudi, & cusa ad leges proportionis e-
 plorare, docuisset. Si & apud nos publici amo-
 in frigidis erga bonas Literas pectoribus, aliqu-
 superest; gratum erga eos animum, qui & util-
 rati, & ornamento communis Patriæ confi-
 lunt, mediâque (si modo iis uti non pigeat) sul-
 ministrant ostendere, quis est, qui æquum no-
 esse non judicet? Quàm ardua res sit pristina-
 sarcinas, mores, consuetudines, in meliores mi-
 tâsse; patrios fumos, luculentioribus aliorum
 vicinorum focis accendisse! Quàm grave, lis-
 guam, dentes, palatum, guttur, & quatuor des-
 træ manûs digitos ad cultiorem mollitiem cor-
 formâsse! Quàm molestum, ambitiosam igne-
 rantiam dedidicisse! docent post tot sæcula nos-
 dum resesti antiquæ indolis stolones. Multa
 deberi ideo grates Reverendo P. JOANNI
 GYALOGIO Soc. JESU, Oratori facundo
 Poëtæ, & Literatori clarissimo: Qui, dum videt

ret, post adscitas cincinnatas comas; rutilan-
 tes, & saltui grallatorum accommodatas vestes;
 aliâque fumosæ vanitatis irritamenta: culturam
 eleganter, ac rectè scribendi, & pronunciandi
 linguas, non solum, quæ Europæ, & in ea
 Reipublicæ Literariæ communis est; sed & nat-
 tivam, fastidio esse, vel ignoranter negligi; Opu-
 sculo, quod ad Orthographiam, & Orthotoni-
 am manuduceret, Scholis Almæ Societatis con-
 sultum voluit.

Hoc ut universæ Juventuti Hûgaricæ comûne
 foret: dignum, ac utile, immò necessarium esse
 censuit, Illustris, & de re tam publica, quàm Li-
 teraria optimè meritis D. S. KÖLESERI DE
 KERES-EER; qui mihi non auctor solum, ve-
 rum etiam impensarum adjutor fuit, altera
 vice typis edendi. Cujus auctoritate, & con-
 siliò manum admovi, Tusque usibus, universa
 Juventus Hungarica, laudatû Opusculû, tecun-
 dis curis locupletatum, sacrum esse cupio! Quò-
 utere feliciter, & bonis bene de Te meren-
 tium intentionibus Tuo proprio e-
 molumento responde.
 Vale.

ALLOCUTIO AUTORIS.

Adolescentibus Grammaticæ Studioſiſſimis
Sub cura PP. Societatis JESU per Hungaria
ſalutem , felicisſque progreſſus !

UT aratrum Grammaticæ unô humerô
dulcius traheretur, Adol. Opi. huius Opusculo
imitandum erat emblemata vetustum, in quo apes a
vatrojungebantur. Sic Urbano VIII. PONT. MAX.
chariſſima erat gemma quadam, jam inde à Roma-
norum temporibus superſtes, cui affabre incisa viſebatur
bina APES ARATRIUM trahentes ; quô ſymbo-
lô eleganter innuebatur : committendum non eſſe,
ut tædiò vinceretur operantis animi dulciſſimus im-
petus ; verum ubique miſcendam eſſe labori ſuavi-
tatem, quâ fieret humanus labor deliciſſus, & de-
licia laborioſa. Hæc erat & libello huius prudentia,
ut veſtram ſtudenti laborems Orthographiæ ſuavitatem
temperaret, Artẽ emendatè ſcribendi, atque le-
gendi non ſecus, atque gemellas APES mellificas jun-
ctis ARATRO Grammaticæ, quarum eſſet munus,
permiscere utile dolci. Scimus Grammaticam à
literis nomen accipere ; ergo libellus iſte commodus
veniet, & utilis, quippe qui vos docebit emendatè,
eleganter, expeditè ſcribere ; dulcis, quia clarè, brevi-
ter, & ſine moleſtia manu ducet ad latina ſcriptionis,
& pro-

& prononciationis inſegritatem per regulas pauciſ-
ſimas, lectiſſimas, uſu, atque conſuetudine in hæc
arte principum probatas, & veſtris (niſi animus
fallit) ſapiuſculè voſis expetitas ; ſimul cavet, nè in-
genia veſtra (nè ventriculus multis epulis) copiâ ob-
ruantur, Bellerophonteo parcat labori, tantummo-
dò præceptiunculas obvias, apertas, convenienti-
bus exemplis proviſas proponit ex optimis Gramma-
ticis juxta, ac privatis animadverſionibus, quæ
diligentem oculi aciem non effugere ; quibus in mu-
ſa veſtra inſectis ſemel, futurum affirmamus, ut
gradum ſternat ad puram continuè, emendatam-
que ſcriptionem, ac decoram prononciationem, ab-
ſterſis infinite maculis, ac ſordibus, qua regula-
rum negligentiam irrupunt, & vix longâ curâ,
ac diligentiam remouentur ſic, ut verè dixerit Sene-
ca : Non eſſe remedio locum, cum quæ fuere vi-
tia, mores fiunt. Nec adeo novum eſt egregiis etiam
viris in eo elaborare, ut ornatè ſcribere, & pronun-
ciare condiſcat juventus ; hoc enim eſt propriè docere,
formare maxum, & linguam pueris, ac ex utriſque
effingere Mercurios. Caſſiodorus illuſtris Patritius, &
apud Gothos quondam Principes omnibus honorum
gradibus perfundus, ut ſiſteret fugientes ab Italia Mu-
ſas, in Monasterio Nivellarum abſe condito, ipſe Mo-
nachorum manus tenendo, ſcribere eos latinè docebat.
In hoc toti incubere veſeres, ac Divini illi viri, qui-
bus cordi ſuis, pergamenas (quibus tum ſere codices
conſcribebantur) mundo, ac eleganti charactere inſigni-

re, & Sanctorum Patrum, Oratorum, Poëtarum, ne
 perirent, libros exscribere: qua ex cura (sicut & pue-
 rili ab educatione) id demum boni consequitur, ut
 qua antiqui nobis Scripta reliquerunt, seu qua nos
 posteris relicturi sumus: in iis evolvendis, & oculo-
 rum incorruptus vigor conservetur, & ad legenda ca-
 lubentius animos adjiciamus, qua præclaris chara-
 cteribus annotata repererimus. Locutionem ipsam
 quod concernit, eam ita fieri oportere, ut è pronun-
 ciatione latina nescias auditor, cujus nationis sis, ac
 provincia, ita selectè, ac germanè conformandi accen-
 tus, os, labia, dentes; qua dum tenera sunt, ac cerea
 in parvulis, singenda à peritis Magistris, expurganda
 barbaries, omnis macula, & labes solertissimè remo-
 venda, nè (quod dolendum) dum vitia in mores a-
 bebunt, desinat esse remedio locus, ut periculò nostrò
 nimis quàm discere cogimur. Sed abstineo jactare
 vulnera, dum sanare volo. Reliquum est Adol. Ops.
 toto ut pectore in curam rectè scribendi, ac pronun-
 ciandi, tanquam unicum ornamentum vestrum in-
 cumbaris, inducatisque animam, nihil vos è re ve-
 stra utilius facturos, ac sanctius, atque si rudibus an-
 nis, profuturas vobis literas didiceritis, quarum di-
 stinctionem; culturam, aconomiam hic aman-
 tissimus vestri Libellus in planum ordi-
 nemo dI Ges Sit. Valet.

Lite-

Literarum Inventores.

I. Carella in Vita SIXTI V. PP. refert, in Bi-
 bliotheca Vaticana exstare eorum effigies,
 qui ob inventionem *Literarum*, toto celebrari
 meruerunt orbe terrarum.

In I. Columna visitur ADAMUS, cum hoc
 titulo: ADAM divinitus edoctus, primus Scientia-
 rum, & LITERARUM inventor.

II. Columna exhibet Filios SETH, Adami
 nepotes, cum hoc elogio: Filii SETH, Columnis
 duabus rerum cælestium disciplinam inscribunt.
 Quibus tors Authoribus Ægyptii consveve-
 runt Artium inventa, & historias referre in co-
 lumnas, easque in specubus asservare, quos
 dixerunt Syringes. Sequitur ABRAHAM; sub
 quo notatum est: ABRAHAM Syras, & Chaldaï-
 cas Literas invenit. Ponè illum expressæ sunt
 Literæ, quas ille invenit. Post hunc cernitur
 MOYSES, Dux, & Legislator Hebræorum;
 cum hac inscriptione: MOYSES antiquas He-
 braicas literas invenit. De ESDRA verò Sacer-
 dote, & Scriba ejusdem populi, qui proximum
 ab illo locum obtinet, dicitur: ESDRAS, novas
 Hebraorum literas invenit.

In III. Columna ponitur MERCURIUS Æ-
 gyptius; ejus titulus est: MERCURIUS THEOTT,
 Ægyptiis sacras Literas conscripsit, id est, Hiero-
 gly-

glyphicas ; quo authore cœperunt Dii primū *hebanus*, cum his verbis : *LINUS Thebanus animalium formis notari ; inde Vitulus aureus* *iracarum literarum inventor*. Inde *CECROPS Harpyiæ : &c. ut refert Euseb.* *Dipies*, primus Atheniensium Rex, *Græcarum*

Adjunctum habet ille *HERCULEM Ægyptiorum literarum*. *ptium*, de quo legitur : *HERCULES Ægyptius Phri* In V. Columna, primò locò pictus est sapi- *gias literas conscripsit.* *ns* ille Philosophus Pythagoras ; de quo dici-

De *MEMNONE*, qui sequitur, hæc leguntur : *PYTHAGORAS literam ad humana vita exem-* *MEMNON Phoroneo equalis, Literas in Ægypto inlum (Y) invenit* ; quo significatur bivium vir- *venit*. Non procul hinc *SIS* Regina, cum in utris, ac vitii, sive deliberatio de vitæ statu. *scriptione : Ægyptiarum Literarum inventrix* in alio Columnæ latere effigies *EPICHAMI* Si- *Hæc eadem est CERES PHARIA, agriculturæ* *uli, cum hoc dicto : EPICHAMUS Siculus duas* *inventrix.* *Fræcas addidit literas.* *SIMONIDI* Melico hæc

In IV. Columna imago *PHOENICIS*, Phœ- *berba subjuncta sunt : SIMONIDES Melicus qua-* *nicia Regis delineata est, eique subscriptum* *ior literarum inventor.* *PALAMEDI* verò hæc : *PHOENIX Phœnicibus Literas tradidit.* Sequitur *PALAMEDES* bello Trojano quatuor literas addidit. *CADMUS*, is, qui Europam Sororem quærens, In VI. Columna posita est imago *NICO-* *Literas à Phœnicia deportasse dicitur in Græ-* *TRATÆ* Carmentæ, (sic dictæ, quòd carmine *ciam, cui adscriptum legitur : CADMUS, Phœnicis* *cedderet oracula)* Matris Evandri ; hanc sub se *frater, literas sexdecim in Græciam intulit.* Ipsæ au- *abens inscriptionem : NICOSTRATA latinarum* *tem literæ supra caput ipsius depictæ sunt. His* *literarum inventrix.* Literæ, quas invenit, ibi- *literis* *PALAMEDES* adjunxisse *quatuor* alias di- *lem* quòque appositæ sunt hæc : A. B. C. D. E. *citur, & totidem alias SIMONIDES* Melicus ; *F. G. H. I. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. V.* Sub- *quæ omnes simul junctæ faciunt quatuor, & vi-* *equitur* *EVANDER* Rex Arcadiæ, cum hac in- *ginti.* *ARISTOTELES* (ut scribit Plinius) di- *criptione : EVANDER CARMENTÆ F. aborigines* *cit antiquas literas Græcorum fuisse decem, &* *Literas docuit.* Junctum habet ille sibi *DEMA-* *octo ; duas adjunxisse EPICHARMUM, & non* *RATUM* Corynthium ; cujus elogium est : *DE-* *PALAMEDEM.* Ipsa autem rei veritas incer- *MARATUS* Corynthius *Hetruscarum literarum in-* *ventor.* Hic verò *CLAUDIUM* Cæs. de quo le- *gitur : CLAUDIUS Imp. tres novas literas adinve-* *nit.*

nit. Hæc verba sub illo scripta sunt. At supra caput illius additum est F. reliquæ duæ vultustate oblitteratæ. Subaudi, unicam earum F. in usu esse, cæteras Latinis exolevisse, neque satis constat, quænam eæ fuerint? At mihi verisimile non est, Literam F. Claudio inventam eum ea apud Ciceronem Claudii temporibus multò superiorem reperiatur: qui nonò Epistolarum librò ad Attic. prædium suum *Formianum* vocat Digamma; fors quòd ædificium referret literam F, quæ dicitur Digamma: eum figuram duorum T. habere videatur. Dicendum itaque Claudium literam hanc dilucidius explicavisse, aut aliud quid circa illam egisse; unde Inventoris nomen consecutus sit.

**DE RATIONE EMENDATE
SCRIBENDI, ET PRONUNCIANDI.**

CAPUT I.

De iis, quæ ad integras literas spectant.

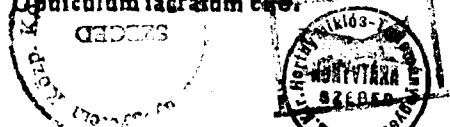
literæ dicuntur minimæ, ac individuæ partes orationis; ex quibus constituentur syllabæ, tam singulari, quam usuali numero usurpat Cicero pro elementis

In VII. Columna, imago Divi Joannis; cuius subscriptio: *JOANNES CHRYSOSTOMUS* Litera invenitur, ut ait Servius; vel à *lituris*, quòd *rum Armenicarum inventor*. Et effigies D. *HI* Eripta deleri possit, (in ceratis enim tabulis *VERONYMI*, cum hoc titulo: *S. Hieronymus* literas scribebant, & deinde debebant.) Interdum *rarum Illyricarum inventor*. Post illum S. *CY* anslatè manus ponitur pro literis, pro effectu *RILLI*; de quo: *S. CYRILLUS aliarum literarum del. causa*: Cic. ad Attic. Nam Alexidis *marum Illyricarum inventor*. Illos sequitur *UL* um amabam, quòd tam propè accedebat ad *PHIAS* Episcopus, cum addito: *ULPHIAS* similitudinem tuæ literæ. Nunc plurali numero Episcopus, cum addito: *ULPHIAS EPISCOPUS* *Got* terarum, epistolam designamus; apud Poëtas *thorum literas adinvenit*. Quibus addi potuit *men* invenitur etiam in singulari; ut Ovid. *FOY*, gentis Rex, qui *Sinenses characteres invenit* quam legis, à rapta Briseide litera venit.

Videtur superflua anxietas eorum, qui in voce *littera* primam producere non audent, nisi con-

In VIII. & ultima Columna, Imago *SALVATORIS* cuius subscriptio: *CHRISTUS* Summus Magister, & *causæ doctrina auctor*. Cuius pedibus hoc *DE* *busculum sacratum est*.

DE.

consonantem geminaverint, sicut in vocibrogationis, Exclamationis, vel quando à ca-
quatuor, Religio, &c. cum tamen apud omnes; aut gratiâ distinctionis, ut *Rei, a reus*, quod
veteres in voce *litera* semper producitur prout optimos Scriptores reperi. Item in stylo
absque geminationis beneficio; ex quo patet logiali honoris gratiâ scribimus *Te, Tua, Tibi*,
incertum esse etymon literæ à *litura*, cujus p[ro]m fit allocutio ad personam, in qua honoran-
ma brevis. Ita Ambros. Calepinus, cujus h[ab]et etiam ipsa scriptio imitatur politiam.
in re auctoritate fulcitur. Quare ab eo derivi *Adolescens*. Cuperem, humanissime præceptor
ta, ut: *Literula, literatus, literarius*, scribenda c[on]generalem aliquam regulam, quænam soleant
seo simplici consonante. Hinc ip[h]thongo scitibi? *Præceptor*. Hoc certò desi-

Universaliter, quæ secundum correctissimori vix posse; sed ut dixi, attendendum esse &
librorum exemplaria geminatis inveniendic ad optimorum Grammaticorum consuetu-
consonantibus, à nobis quoque geminandem. Cæterum communiter diphthongô scri-
sunt, ut *terra, Bacca, reddo, correspondeo*; nuntur Græca adjectiva, quæ à prima Declina-
tera, *baca, redo, &c.* Circa verbum *sumo*, & donec proveniunt: at sine diphthongo, quæ ab
eo composita notandum, quod simplici *m*. scilicet nascuntur, ut: *musæum Corcyraus, Athenaus*;
bantur, ut *insumo insumere*; è contrà, *consumo* contrà *Atlanteus, Aristoteleus*, quia scribuntur per
as, are, quia derivatur ab adjectivo *summus*; cop[s]ilon jota. Apud Latinos malè scribuntur,
summare enim est, quasi summam manum op[er]e *cecor, preces, pretium*, per *a*, cum prima in his sit
imponere, atque ità distingues Adverbium *sumevis*; omnis autem diphthongus longa natu-
mè, ab imperativo *sume*.

Omnia nomina propria, ut *Hominum, Civili*.

tatum, *Regnorum, Montium, Fontium, &c.* Itè

appellativa, sed quæ per Antonomasiam præ-

priis quasi incorporantur, honoris causâ, majus

scribuntur: *Carolus, Claudiopolis, Dacia, Centiam* inter *C. & T.* sed scriptio; attendendum
lympus, Danubius. Appellativa, ut: *Pro-Consul* ergo ad derivationem: si enim primitivum scri-

Senator, Gubernator, Domitor mundi, Africanus utur per *F.* etiam derivatum, ut *gratia*, à *gra-*
Particus, Maximus. Appellativa adhæc omnius: *divitia*, à genitivo *divitis*; *Sparviata, Gala-*

post punctum majus, & præcedentibus notis *Insia*, à *Sparta, Galata, partitio*, à *partiris*; *recrea-*

§. I.

De Literis C. T.

rum, *semper Ennius*, nusquam *Pyrrhum*, subau-
 scripsit, ità eodem Cic. teste scribebant Romani,
Cetagus, *Cartago*, *tropaum*, *triumpus*; sed hæc
 posteaquam Latini græciffare cœperunt, sic
 & plerâque alia, aspirabant; & quoniam utriusque
 linguæ nobis peregrina sit, atque externissimè
 eas aspirationes servare poterimus. Quæ
 quæ receptæ sunt, néque naturæ, & proprietatis
 linguæ latinæ adversantur; sic dicimus, *hospes*,
hostis, *hostia*, *humidus*, *honor*, *habeo*, *humilis*. Quæ
 quam nec ætate Ciceronis fuit lis mota de aspi-
 ratione vocalium; sed solum consonantium
 de quarum pronuntiatione alibi dicemus.

Duæ postremæ literæ, K. & Z. omnino non
 sunt, nisi in dictionibus origine græcis usu-
 pandæ: *Karibago*, *Kalenda*, *Kyrie*, *Zopyrus*, *Am-
 zon*: quæ quomodo pronuntiârent Latini ve-
 teres, dicetur suò locò. Romani igitur scri-
 mus *caput*, non *kaput*; *bacca* ex lauro, non
bakcæ; *caritas*, non *karitas*; sed Hungari uti-
 mur cum Græcis scribendo utrâque literâ. A
 que de integris literis hætenus.

C A P U T II.

*De Euphonia; & quomodo hujus gratiâ pe-
 nitentur prima elementa, sive litera alia,
 in alias?*

POSTEA igitur, quàm sciverimus, quibus literis
 unaquæque syllaba perscribenda sit in sua
 origine, ac fonte; tum deinde in quas illæ tran-
 cap

nt per derivationem, & in compositis, dili-
 genter advertendum est: Sicut enim fluvii ce-
 res posteaquam in Danubium influunt, est
 se junxerunt, nomen perdunt: sic literæ
 m alii nubunt dictioni, figuram, & sonum na-
 tum amittunt, & generatio unius, est corru-
 ptio alterius. In omnibus porrò his mutatio-
 nibus, præ oculis habenda est Euphonia, & ju-
 sticiam aurium; quod ubique tantam vim habet,
 legis instar videri possit.

EUPHONIA appellatur à Græcis, concorde
 la suavitas, quæ duarum pronuntiationum e-
 isdem rei est auribus gratior, elegantior, & mi-
 dior, quam omnes linguæ habent, & cultiores
 civitates etiam cultius loquuntur, non quod
 utent idioma, sed plerâque suavius efferendo,
 expolitius: ut quondam in Græcia Attici (ut
 proverbium fieret (*Atticus lepor*) & Claudiopo-
 tani in Dacia, Hungarico sermone cultissimi.
 ut præcipue fastidiunt Romanæ aures asperita-
 tem; idèò linguam latinam ob suavitatem, & flu-
 iditatem multi Angelicam nominârunt, quæ sicut
 ut Imperii quondam Romani, sic nunc lingua
 & Ecclesiæ. v. g. major Euphonia est verbi *ac-
 cedo*, quàm *adcedo*; orationem *inligare* pedibus,
 quàm *inligare*; *suffragium*, quàm *subfragium*; *scri-
 bere*, quàm *scribi*: quæ & similes elegantie in so-
 cio vocali repertæ, nomen, & auctoritatem
 euphoniæ accepere, cujus gratiâ, literas variè
 mutari, atque permisceri necessarium est.

Adol. Videor mihi tandem aliquid de Præfitionibus corruptis, & integris auditurus, quibus olim audiui pulsari, at nesciebam, quam turri? *Præcep.* Præpositio corrumpitur, cum aliquid aut amittit sui, aut migrat peregrinam literam, ut in obvia hac voce, *rumpo*, integra præpositio *con*, migrat in *cor*.

Interdum utraq; compositi pars corrumpitur, ut, *corripio*, ex *con*, & *rapio*; aliquando la præpositio, ut, *pellucidus*; nunc solum verbum, ut *diligo*, à *lego*. Unde advertis quadruplicem compositorum differentiam: aut enim manet utraq; pars orationis integra, sicut voce, *exanthoratus*; aut dictis tribus modis corruptio fit, aut utriusq; aut alterutrius.

Adol. Jam illa quæstio restat, svavissime Præceptor: Præpositiones, & vocales, quæ solando docti scribunt: summo voce, summo verbo, summo loco, quæ & mihi placet ob euphoniâ. *B.* ac crebrius, ac citius literas mutantur; *Præcep.* ubi migrat in *S.* sustineo, suspendo. Ante *N. R. V.* ne prævolâsti ingeniô, dicam. Præpositio sæpius migrant in literam, à qua altera compositi pars incipit, ut in *pellucidus*, ubi *r* migrat in *l.* quia *lucidus* incipit ab *l.* affocio, effluo, applo, corruo, commendo, &c. Vocalis autem migrare adverte in vocales vicinias, sic in voce *ineptus*, vocis aptus literam *e*, vides mutari in *e*, quia *e* est vicinias, quam *i*. ergo de his;

§. 1.

De mutatione vocalium in compositis, & derivatis.

Generaliter *A* breve, mutatur in *I.* breve, fa-
dr, diffiteor, facio, conficio. *E* in *I* longum, *aquus*
liquus, lado, elido, cedo occido. Idem est de sim-
lici *E* longo, in *I* longum.

A breve in *I* breve, ut *lego diligo. teneo resineo*,
 in *E*, factum *infectum arma inermis, halitus an-*
litus; in *U*, ut, *salsus insulsus*; *U* in *O* *Jupiter*
ois; in *E*, *juro pejero*; *O* in *U*, *adolescens adult-*
s, sic de cæteris, quæ usu discuntur.

§. 2.

De mutatione consonantium.

B. In præpositionibus *AB, SUB, OB*, ante *C. F.*
P. R. ferè in eas ipsas amant transire, ut: *sus-*
proseo, affirmo, aggredior, supprimo, surripio. Ali-
 in compositis, & derivatis mutari, in quas *si*, quod & mihi placet ob euphoniâ. *B.* a-
 crebrius, ac citius literas mutantur; *Præcep.* ubi migrat in *S.* *sustineo, suspendo.* Ante *N. R. V.*
 ne prævolâsti ingeniô, dicam. Præpositio sæpius migrant in literam, à qua altera compositi
 siti pars incipit, ut in *pellucidus*, ubi *r* migrat in *l.* quia *lucidus* incipit ab *l.* affocio, effluo, applo, corruo, commendo, &c. Vocalis autem migrare adverte in vocales vicinias, sic in voce *ineptus*, vocis aptus literam *e*, vides mutari in *e*, quia *e* est vicinias, quam *i*. ergo de his;

C. migrat in *G.* ut: *quingenti*, cum componitur
 centum, in *X.* ducio *duxi.*
D. sequentibus *C, F, G, L, N, P, R, S, T,* in eas-
 lo, corruo, commendo, &c. Vocalis autem migrare adverte in vocales vicinias, sic in voce *ineptus*, vocis aptus literam *e*, vides mutari in *e*, quia *e* est vicinias, quam *i*. ergo de his;

do boni scriptores similes elegantias, ut gem-
las venditant, cave condemnes.

G. migrat in C. ago *actus*, in S. spargo *parfi*,
X. rego *rexi*. In Græcis quibusdam dictionibus
nos G. pro Kappa substituimus, ut *cygnus*,
cyknus, euphoniæ ergò.

M, derivatione migrat in N. sequente D,
Q, *tantundem, identidem, nunubi*, à num, *nunquam*.

N, sequentibus L. M. in easdem abit, ut:
beralis, immanis, vetus. ante B, P, in M. *imbellis*,
paratus.

R. sequente L. in eandem eleganter transi-
pellego pelluis, à lavo; ad me *pellicio*, *pellucet*;
crystallus; & in simplicibus, ut *niger*, *nigra*,
umbra umbella. transit etiam in S. arbor *arboris*,
nos, quæ rursus in genitivis R. recipiunt: in
dum in geminatum *ss. uro ussi, gero gessi*.

S. migrat derivatione in N. *sanguis sanguinis*,
in R, flos, ros, *floris, yoris*, arbor *arboris*; Arbor
feci tegmina grata comis.

T, litera habet cognationem quandam
D. ut ait Quintil. (b) veteres namque *Alexander*,
Cassandra scribebant; ubi nos fortè significan-
dicimus: *Alexander, Cassandra*.

X. litera ignota veteribus, supplebatur per
vel *gs.* & primitus scribebant, apecs, gregs.
de idem Quintil. cit. I. Et nostrarum (inquit
ultima literarum X. quâ tamen carere, potuit

non quæsivimus. Quomodo autem imitatio-
Atticæ demum elegantia Civitate donata
sub locò dicemus. Hæc migrat in C. vel G.
icis, gregis.

Pro Z. antiqui substituebant duplex, inter-
im simplex S. & dicebant, nemorosa *Sacynthus*,
massones. Nonnunquam etiam D. literam ejus
locò usurpabant, ut: *Medentius*, pro Mezentius,
id hoc tantum apud antiquissimos, qui pere-
tinæ omnino literas urbe excludebant. Sed
e his hæctenus.

Adol. Nesciebam ad hoc usque tempus ita ce-
tas esse literas, ut tam variè fingi, & refingi pos-
sunt; sed quæso te, harum mutationum notitia
quomodo è re orthographica esse queat? *Præ-*
sp. Et multum quidem, ab hac enim pendet
in princeps orthographiæ munus, videlicet recta
divisio consonantium, (ut omittam, quantum

è re Poëtica nôsse derivationes) sic enim a-
nimadversâ corruptione literarum, scietis di-
tinguere integras compositorum partes, præ-
positionem videl. integram, ab alia integra par-
te orationis; quò fiet, ut qui bene distinxerit,
bene dividat scribendo; & omnia hæc clarescent
ex dicendis Cap. 4. ubi divisionum fontes aper-

*Quid sit Euphonia causâ assumi, vel abjici
seram in, & exera compositionem*

NON est autem idem literam mutari, & abjici vel assumi; mutatur, dum in aliam migra-
teat ad marginem papyri divinandum fuit, ad
sicut præcedentis Capitis exempla ostendunt
abjici est, non nominari illam, nec scribi, & quæ
si perdi, ut rumpo, *rupi*, contundo *consudi*,
sumi autem est, literam quæ prius in neu-
compositi parte reperiebatur, vel quâ primæ
vum carebat, adjici in derivatione, ut do-
parco *peperci*. In compositis vel maxime,
sumpta litera authoratur ob euphoniã, dicitur
ad prohibendum hiatum interponitur inter
as vocales litera, ut in his, & similibus: *red-*
red-emptio, red integratio, red-amare, red ordiri
lam; red-arguo, comb-uro, vides assumi D. &
literas, quæ prius nec in *Con, Re, Pro*, præpositio-
nibus, nec in ullo verborum sedem habuit.

Abjicitur S. in voce *Trans-sylvania*, compo-
sitæ ex *trans* & *silva*, sic enim scribebant veteres
Hungari in Daciam suo Imperio subditam
Fratribus nostris, qui *trans Silvã* colunt, S.
Uti & in plerisque compositis ex *trans*, sequi-
te S. ut: *tran-sumo, tran-filio*, & etiam non sequi-
te S. ut: *tra-duco, tra-do, tra-jicio, tra-lucet.*
P. Pexenf. in suo *Floro* describens *Abso-*
lulum, quercum prætereuntem; *Trallabente-*
xit, jumentis, ob euphoniã. Huc spectan-

incipido, co-æquo, co-arguo, quant-ocys,
a-no, tranavi. CAPUT IV.

De recta Consonantium divisione.

ADol. Totus ab ore tuo pendeo, cupidus hæc
abs te moniti perdisceendi; nè nobis centies
circas veluti caudinas deprehensis, ubinam desin-
si syllaba, ubi incipere debeat. Hoc in labi-
syntho filum porrigas oro, & præstes Ariadnam.
Præcep. En. ad quinque digitos quinas accipe
regulas; pulchrum erit adolescenti, etiam digi-
vum Palladem gestare.

REGULA I. Nulla consonans initio dictionis,
geminatio circa medias tantum syllabas habet
sedem: mediæ vocantur, quæ primam inter,
& ultimam interjacent, ut *passereulum, allicio.*

II. Geminata consonans prior ad priorem,
posterior ad posteriorem pertinet vocalem, ut:
Pal-las, Bel-lona. Unde sic fit divisio: *Bis in bel-lo*
ar-rare non licet.

III. Consonans posita in medio duarum vo-
calium, posteriori adhæret scribendo, ut: *Ma-*
ser, Re-gi-na, per-o-ras.

IV. In compositis, utraq; compositi pars di-
viditur integra. Unde malè scribitur: *co-me-*
dit, dis-puto, ob-ruo, red-amo, prim-ævus, vobis-
eum, ag-nosco, re-spondeo, sic-ut, anim- adverso,
long-animis, magn-animus, Helles-pontus, non Hel-
le-sponsus, cum sit compositum ex Helle, quod est

nomen Virginis in aquas lapsæ: sic etiam, *arehus, ex-authoratus, per-elegans, Bacca-laureus* in quasi compositis, ut: *Sigis-mundus, Dios-*

ponitur princeps Orthographiæ minus, videlicet, Ars interpunctionum.

V. Extra composita, quæcunque consonantia possunt initio dictionis connecti, nec mediis syllabis debent ad invicem separari. quia GN. possunt initio dictionis foederari (in, gnarus) neque in I-GNATIUS debent separari, quia ST, in stella invenitur, divido: *Aug-*
us. SP. invenio in voce spes; dico, a-sper. in Ctesyphon, scribo, *Re-Eor, di-Ea-tor.* Brundisium: divido mundum *vuli e-brens.* in Ptolomæus, *ex-o-pto*, sic de reliquis. *Co-*
 erà, quia nulla extat vox græca, vel latina ab *is* scribo, *al-tus, pel-tata* Amazones.

Rs distinguendi periodos, est similis Horologio Civitatis, distinguenti diem naturalem in horas, quadrantes, & minuta. Hinc maxime sphaeræ Cæsar Carolus, hujus nominis inter tria, quæ ingrediens aliquam Civitatem, observabat, fuit Horologium in turri, quo bonum Civitatis illius regimen conquirebat, alterum erat, munditia platearum, quam vitatur purus, & elegans, lucidusque characterum ordo, sine sordibus, & maculis, & caeteris, quod ad artem spectat scribendi eleganter; hæc duo efficiunt scripturam non ornatam solum, sed etiam ordinatam.

COROLLARIUM.

Adol. Interpunctiones spectantne ad artem commendatè scribendi, an legendi? *Præcep.* Ad utramque Elegantissima quippe etiam scriptura ne commatibus sordebit, infinitisque scatebit amphibologiis; quò fit, ut neque intelligi, neque perorari possit. Probet quis optimam orationem, v. g. Ciceronis, aut ex Senecæ Tragediis scenam recitet omittis commatibus, & junctis; & prodibit res maximè ridicula, insulsa, monstrum Africanum. Et certè sine his orationis vehiculis quanta sæpè remora, ac perturbatio sententiæ eveniat, vel inde patet, quòd ob neglectum unum comma, notissima per Ec-

Oportebit interdum in schola localem memoriam excitare pueris, per nomina digitorum querendo ex iis, *contra quem digitorum peccatum sit?* Nomina autem sunt digitorum: pollex, index, medius sive Judex (sic dictus: quòd Judicem deceat esse inter actorem, & reum *medium* annularis, & auricularis. Sic igitur respondere poterunt: est peccatum adversus Annularem scilicet, Quartam regulam, quæ dicit, &c. Hæc Regulæ servire poterunt etiam Typographis, sicut & universus Tractatus de Orthographia.

clesiam incendia exarserint. Plura dicerem, quid ad te tam alta?

Adol. Ad quótnam capita revocas univ^{er}sarum interpunctionum notas? *Præcep.* Ad unum; boro etenim eas adgum revocare capitoliu^m. Attende. Celebriores septem notæ inventur: Punctum majus, & minus; duo puncta mediæ notæ; comma, sive incisum; interrogationis; exclamationis; parentheseos signa de quibus ex ordine.

§. 1.

Punctum majus, & minus.

Punctum majus ponitur periodò absolute, quæ à sequenti omnino non pendeat. ut in *hæc Raram innocentia indolem, atque venustatem non laudibus efferat? Qua animam innocentis proprium domicilium ita incolit, ut etiam periculis, quasi per quasdam rimulas, amabilis ejus fuerat erumpere, seque oculis intuentium, & auribus insinuare. Contra, peccati natura est fulgorem, vitare oclorum aciem, tenebras præbent.* In qua oratione, post verbum *insinuare*, ponitur punctum majus, ideóque sequens dicitur majusculâ scribi.

Item, post epiphonemata, & acroamata, cuius sensus est perfectus, et si brevis, ut: *Hæc nobis commilitones, aut vincendum, aut moriendum.*

Cùm orationem sententiâ concludimus, *Dum turpis est medicina, sanari piget. Senec. Scire Deo, regnare est.*

Minus punctum ponimus, cùm sententiæ conclusivæ sunt, quoad constructionem absolute, sensu tamen videntur pendere à sequenti: unde post parvum punctum sequens dicitur tribitur majusculâ, ut: *Carthago nullius laudibus preet, nec vituperatione minuetur. ipsa sibi lingua, currus laureatus, &c.* Sic in oratione P. Scipionis à Livio recitata (e) *Nam quod ad se atque nequit, sibi gloria in omnem vitam illo die satis quantum esse, quò se virum optimum judicatum ad accidendam Matrem Idaeam misisset senatus. hòc titulo sine nec consulatus, nec triumphus addatur, satis honestam, honorasamque P. Scipionis Næstoca imaginem præbere.* Ubi post *Senatus*; positum est minus; post *re*, punctum majus.

§. 2.

Duo puncta.

Ponuntur I. cùm ex præcedente constructione aliquid dicendum apparet, ut in illo *D. Ambrósii: Pescavit David, quod solent Reges: sed penitentia, quod non solent Reges.*

II. Celebrerrima sunt in similitudinibus interpositis, cùm punctis geminis prothasin ab apodosis distingvimus. *Quemadmodum Nero ex præaltis curri, incendia patria smaragdo prospexisse fertur: sic magnus, & fortis animus, cùm virtutis culmen contigerit, levius publica damna sentit.*

III. Quoties sententiam nostram, vel aliorum adducimus. *D. Chrysoft: (d) Ego (inquit*

(e) Dec. 4. l. 6.

edus ab urbe eijceret, ita mecum philosophatus si denique Regina vult me eijcere in exilium, ejicit Domini est terra, & plenitudo ejus. Si vult amputare caput, amputet, &c. Item: Seneca dixit: est iam acerbum, ex quo generosus animus solat capere non possit. Et D. Cyprianum loquentem audiamus, &c.

IV. Quoties nomine numerali orationem ligamus: Duo sunt in bello necessaria: pecunia, homines.

V. Denique eadem notâ utendum, si longè progrediatur oratio, membris ab invicem quos sensum dependentibus, ut hîc: Quemadmodum horologii indicem progressum esse apparet, progrediente non cernimus: & violam in radice, aut ungulam, corpora denique nostra per atates certis esse spatiis advertimus, crescere nemo observat: scilicet ingeniorum progressus, quoniam minusis combas autibus, ex intervallo sentitur.

S. 3.

Media nota.

I. Adhibetur ad distinguenda periodi membra, cum latius, & in orbem excurrit oratio, continet plura membra, quæ ad integram concludendam periodum requiri videntur; ut in cetera periodo Aurei Oratoris: Si medius fecerit vult, fecerit; idem perpeffum est Isaias. si vult me deicere in profundum maris, deiciat; recordabor for-

vult me spoliare facultatibus; nudus egressum sum de utero matris, nudus revertar. Ubi mediæ notæ sequentes, & puncta minora.

II. Cum pugnancia inter se comparantur, ut honestas cum voluptate apud Musonium: quid honestè feceris cum labore, labor abis, honestas manet; si quid turpe feceris cum voluptate, voluntas recedit, turpitudine manet.

III. In contrapostitis Rhetorum, non ab uno verbo rectis, (si enim ab uno regantur, incidunt, & comma satis est) ut in hoc Tullii: Ego periculis mei periculis remp. liberavi; vos liberi sine periculo esse non curatis? Et in illo Ovidiano, ubi deorum similitudines referuntur:

Mulciber in Trojam, pro Troja stabat Apollo; Æqua Venus Teucris, Pallas iniqua fuit.

Sed mediæ notæ genium elegantius nemo exposuit, quàm is, qui volebat ibi habere locum, ubi major deberet esse respiratio, quàm ubi unctum. Exempli causâ: Nec te adulatorum carnis, ac blanditiæ moveant, nec purpura atollat; quem verora florentem compexit, vesper tumulo intulit. Ubi, si post verbum atollat, punctum posueris, erit nimium, cum oratio pendeat à sequenti; si comma, parum erit, quia ibi orator respirat, ut contentiam, quæ sequitur, graviter proferat: media igitur nota adhibenda videtur.

S. 4.

Comma, sive Incisum.

Comma, sive incisum, est brevissima orationis

nis portio sensum aliquem exhibens. Tenet
Amanium ira, amoris redintegratio est.

Ponitur I. ante conjunctiones: at, atque,
 &c. *Suprema, & media Grammatica classis.* & c.
 sa conjunctione: *veni, vidi, vici.*

II. Jungitur particulis: tam, quàm; & adve-
 tivis. etfi, quanquam, &c. *Laurentii flammæ*
quàm solis radiis illustrior hæc dies.

III. Post substantiva continuata: *Si tu,*
Tullia lux nostra, valesis; ego, & suavissimus Cicerone
valemus.

IV. Ante relativum, quod verbo inter-
 tur, priusquam oratio, cui interjicitur, fini-
 tur, ut: *Primum omnium Adollescens, quibus*
ata vita amor est, in virtutem incumbans.

V. Vocativi, verba, ac denique quidquid
 orationi ex alia interseritur, comma utriusque
 habent. D. Chrys. *Nihil est timendum, & Olym-*
pias, nisi peccatum! Et Aristot. *Virtutis, in quo-*
color est erubescere.

VI. Denique ad vitandam confusionem, se-
 suumque ambages tollendas: ut vetus ora-
 lum sine commatis responsum dedit: *Ibis re-*
bis non morieris in bello; ubi dubium est, particu-
 la non, pertineatne ad *morieris*, an ad *redibis*?
 talia sunt diaboli oracula. Hæc vocatur a D.
 lecticis, fallacia ratione interpunctionum,
 illa; *Qui vivis modò natus est, sed senex his septu-*
genarius vivit, ergò modò natus est. Si enim po-
 particulam modò, ponatur interpunctio, sol-

est difficultas. Non ab similibus fieret confu-
 sio in illo Ovidiano sine commatis: (e)
 In via virtuti nulla est via dixit & auro
 Fulgentem ramum silvâ Junonis averni
 Monstravit.

Nam hic erit incertum, utrum tantum virtu-
 an virtuti simul, & auro nulla via in via sit. I-
 que primus versus ante, & post verbum *dixit*,
 trinque commate distinguendus est, aut post
 verbum rectius mediâ notâ; quò pacto particu-
 larum, & auro, ad sequentem pertinebit versus,
 sensus sit: & auro fulgentem ramum, &c. Quæ
 omnia hætenus dicta, in oratione soluta æquè,
 pedibus illigata observari debent, utpote u-
 niusque eloquentiæ vincula: nec contemnenda
 sunt tanquam parva, sine quibus magna constan-
 tia non possunt.

Adol. Ad quid, amabo, ista interpunctionum
 varietas? Et cur non utimur vice omnium, solò
 g. commate? Præcep. Id requirit, varietas sen-
 tentiarum, & lucidus ordo. 2. Facilitas respi-
 cendi in peroratione: quomodo viatori per gra-
 tum accidit respirium aliquod, ac diverticulum.
 Ipsa legendi commoditas: sicut jucundiùs
 est videre prætereuntem exercitum sub signa
 distributum, legiones aliquantò intervallò in-
 ter se, signis, ducibus, colore distinctas, ac discre-
 tas: quam confusam aliquam multitudinem.
 accedit, quòd inducti his motivis multi Do-
 ctro-

(e) Metam. l. I.

storum, Theologiam ipsam, ac Philosophiam dicent cum commatis; unde quod Horatius (S) de lesione scriptorum: ego de ipsa scriptura ne audeo dicere mutatis paullulum verbis:

— Cui scripta decenter erit res,
Nec facundia deseret hunc, nec lucidus ordo.

S. 5.

Exclamatio, Interrogatio, Parenthesis

Exclamationis, etiam Grammaticorum notissima, signum obeliscus! figura utriusque eloquentiae familiaris, & gratiosa. Cic.

felicem Cato, a quo nemo rem improbam petere dicit! Virgil. O Regina, novam cui condeve Juppiter Urbem! &c. Et omissa Interjectione: Vixisti, odosi: vixisti!

Interrogationis nota C. vel S. versum puncto subscripto? Cic. Catilinaria I. *Vixisti, et vivis non ad deponendam, sed ad confirmandam avaritiam?* Ita S. Franciscus BORGIA Dux

die, dein Soc. JFSU Præp. Gen. III. contra cadavere Imperatricis inquebat: *Tunc bella? Tunc Augusta? Ubi nunc illa genarum pariter? Ubi oculorum fulgor, quod aspicientes rapierat? Siccine in excelsis subdè cervicibus tristia pendunt stellia?* Sic apud Virgil. inducitur Mater Euryale gens mortuum filium:

Hunc ego Te, Euryale aspicio? Tunc illud necesse

(S) Metam. l. I.

Sera meæ requies? Nec Te, Tua funera Mater

Produxit pressive oculos, aut vulnera lavi?
Notandum autem: post quodlibet signum Interrogationis, aut Exclamationis (cùm supranant vicem puncti majoris) sequentem dictionem majusculâ scribi oportere; sicut videre est omnibus rectis exemplaribus.

Parenthesis Emmanueli dicitur, brevissimus signus orationi interjectus; cujus nota, circulus sectus, contra se utrinque lunatus () ego hodie ai circulos nunquam noto duobus punctulis, (: :) Ovid. I. Trist.

Parve (nec invideo) sine Me Liber ibis in Urbem.

Quem versiculum P. Franciscus Svarez, S. J. theologus insignis, cùm ipsius Liber in defensionem Catholicæ fidei scriptus, Reginae Elizabethæ jussu, in Anglia cremaretur, ita invertit: Parve (sed invideo) sine Me Liber ibis in ignem!

Atque de formanda manu, atque accurata descriptione hætenus: nunc quæ ad linguam Dactylorum Juventutis formandam pertinent, breviter perpediemus.

CAPUT VI.

De Pronunciatione Latina.

Non est vitium privati hominis: sed commune ferè Gentium, materna ex lingua aliis sordes adspargere Latinitati, & permisce-

re accentus, sic, ut eodem prorsus tenore, in idiotismis, quibus Provincialia, verba quæ Latina efferamus. Quare barbaram ab scholasticis, & alienam prononciationem continuo removere, & (quod nascens monstris evenit) non elidere oportebit; ac dum cerea puer lingua quidquid audit, prosequitur, ad naturam humanitatis legem, decoros accentus, stigmatamque prononciationem eliminanda. omnibus, accentus anima vocis est, & motor, quò vel attollitur, vel deprimitur, vel partim attollitur, & æquabiliter dejicitur, quo post erit dicendi locus; sed prius, in singularum alphabeti literarum prononciatione reperiemus notatu dignum, percurrere

§. I.

De Prononciatione Vocalium, & (quæ ipsæ fiunt) Diphthongorum.

Literis duo accidunt: figura, & potestas. figura scriptione concernit, potestas prononciatione: quam antiquiores Grammatici *momentum* appellavere: sicut enim ab elementis inter se permixtis corpora naturalia; sic à literis sibi cohærentibus vox, quasi corpus aliquod perficitur; si enim aer corpus est, etiam vis quæ ex aëre resultat, corpus esse ostenditur; quæ cum tangit aurem, tripartitò distenditur, id est, in altitudinem, latitudinem, & longitudinem: syllabæ in tenore *altitudinem* habent in spiritu *latitudinem*, *longitudinem* in tempore

sic intelligitur apud Poetas, quantitas, esse mensura temporis. Ità ferè Cæleriensis Grammaticus. Jam ad rem.

A, Literarum princeps dum profertur, clara experia prodit, os renidens hilaritate quadam perit liberaliter, ut quò magis ipsam prononciare velimus, eò magis superius labium elevamus, & totum os altiùs diducere debemus. Ejus sonus magis auditur in principio, quàm in medio, aut fine dictionis; & pro qualitate consonantium, aut simplicium, aut geminatarum, aut versarum coëuntium inter se, modò suavius sonat, modò asperius strepit. Cæterum, sicut *O*, in qua plurimùm viget *A*, sonum efficit magnificum, ità grandiori figuræ in utraque sequentia nullum accommodatius elementum;

apud Maronem graviter: *Arma, virumque caelo*: affectuosè, ut, *Phyllida amo ante alias, &c. le Regina gravi jam dudum saucia curâ*; duo maximi apud Maronem affectus. Malè prononciant hanc literam, qui confundunt cum *O*. ut *Regino*, pro Regina; *Hispanio*: ità ut vocalis per se magna, in ore talium se desinat. *E*, diversum habet sonum ab *A*. & *O*. neque tam promptè os diducit, ictuque magis languido circa arteriam prodit, sonum tamen auget, & minuit pro qualitate consonantium, quibus cum jungitur. Aliqui perperam mutant *E*. in *I*. igo pro ego.

I. suavissimò sonò , & venusta gracilitate, inter cæteras consonas postremum (tone iudice) obtinet locum non numerò, sed si exilitate, ad exprimendas res delicatas, subtiles accommodata ; ut in voce : *illi*, quod profertur, ictu quòdam tenerò , ac dum petit ultimos dentes, nasciturque circa priores dentes collisio spiritûs, neque os mulcitur peritur. *Calat iter magnis ad littora passibus* *get.* Ea quàm venustò, suavissimòque se oburgent Vocales **I.** præferim duæ finales. Quæ literæ porrò liquefcant, deficiendo ad consonantes ; spectat ad Poëtas.

O. Profertur rotundo ore, compositò, ac centi labiorum habitu, spiritu ictum reddens circa oris extremitatem, sonò, quem magna cum habet, collectò in altiori oris recessu, verò corripitur (sicut in incremento, *Amplius*) non ea est soni præstantia ; hinc augetur, & minuit.

U. nunc vocalis, nunc consonans, ab omnibus, quod sciam, nostræ gentis, bene pronunciat. Galli pronunciant **U.** & **O.** sicut nos, cum notamus duobus supernè signis : *Lugdunum*, *venione* ; in latino nec Gallizare, nec hungarizare oportet.

T. hodie ab **I.** non differt.

Ex his composita diphthongus **Eh** hodie obtinet sonum **E.** Ante multa sæcula non conjugabantur hæ duæ vocales in unam **E**, sed sic

stinctè scribebantur **AE**, ut, **AEDILIS CURVUS**, sic etiam pronunciabantur, teste Ambrosio Lepino (*g*) sicut actu in diphthongo **EU** pronunciamus utramque integrè, ut *Europa*. Hæc de vocalibus brevier.

§. 2.

De pronunciatione consonantium.

B. muta, non in sonum suum, sed in sonum literæ finitur ; quæ dum profertur, incipit à labiorum compressione, & **E.** vocalem sibi coniungit, diducuntur labra, & exit. Postquam pergit mediam inter **P.** & **F.** non igitur dicitur *pipi*, sed *bibi*.

C. ut Kappa pronunciatur ante **A.** **O.** **U.** *caput, cura.* in reliquis ferè ut **CZ**, ciconia. **C.** litera appellatur à Cicerone ; *Trifis*, sicut **A.** litera *clutaris* ; quod hæc nota Absolvendi esset Romanis : illa Condemnandi ; ambæ à Prætoribus tradi solitæ in tabella cerata, ut in nam, quæ videretur projicienda, conjicerent. hoc incidenter.

C. apud nos bellè pronunciari video. **F.** nihil est, quod exponatur.

G. aliqui pronunciando non distinguunt ab **I.** forjus pro Georgius. Itali dicunt pro ægnus, **g**uus. Galli generalis, pro generalis ; quæ sunt admiranda, non imitanda.

H. aspiratio Græcorum, à Latinis pariter (sicut multa alia) recepta, & Imperio incorporata,

(*g*) Literâ **A.** ante **E.**

primum vocalibus præponi cœpit, post & sonantibus, quod crederent sonum firmo reddi, & vegetiorem: idque exemplo Arrum, qui citrà morem cæterarum Græciæ tatum, multas dictiones aspirabant. Tota te populari demum ipse Cicero (h) se fatetur reptum, dum ait: Quin ipse ego cum scitè Majoribus locutos esse, ut nusquam nisi in tali aspiratione uterentur, loquebar sic, ut cros, Cetege, Triumphos, & Cartaginem rem: aliquando, idque serò convitio aut quum mihi exorta veritas esset, *usum loquæ populo concessi, scientiam mihi reservavi.* Tunc candidioris ætatis imitatione, & consensu doctorum omnium adducor, ut et si scribam viam tritam, ac consuetudinem non deserviam Provinciam, in pronunciando tamen modestè recedam, aspirationem que et si non omnino omittendam, certè delicatissimè præferendam, in dictionibus tam latinis, quam cis mihi seriò persvadeam; pronunciare *arrha*, sicut Hungari exprimimus, *marrha*, est nus Romanis auribus insuavis; dicemus delicatius quasi, *arra*, *Rodus*, *Pyrrus*, *pulcer*, tamen *pulezer*, quia aspiratione firmatur) purè pronunciant omnes: *Roma*, *terra*, *mare*, *riffi*.

K. Græcorum; de hac supra cap. 1. mus.

(h) De oratore.

amabili sonò, pronunciatum spirando, & leniter ab inferiore oris parte motam superiori ceterè illudendo, ut: *ebullio*.
 M. cum N. habet difficilem sonum, ut: *dynus*; ubi M. in interiore oris recessu sonum colligit, compressis labris, conciuso ore: quem itea mugitu quodam non sine molestia extrahes, ut: *dyclannum*; fortè hanc literæ perplectatem respicientes Poëtæ, M. ante vocalem debant.
 P. ut Pallas cerebri: sic ipsa Fidis labiorum; bus ad iavicem collis egreditur, sonum fortiter tenerum.
 Q. propter nil aliud scribitur, nisi ut U. vocalem semper è vestigio sequentem, in eadem syllaba cum altera vocali jungat. quæ alioquin in eadem syllaba vocalem post Q. ponere vissumus, quin inter Q. & vocalem U. interponimus, ut *Qualis*.
 R. literam Persius *Caninam* appellat, eò quòd est lingua vibratione, canum, cum riantur, sonum imitari videatur; profertur enim concitatiùs sono tam fulmineo exasperans, (ditum, quàm L. eundem soni dulcedine blandens demulcet. Dolet me, quòd in Latina lingua adeò sit rara confœderatio duarum harum consonantium, pulcherrimum sonum exhorribili, & blando temperantium, ut in voce non latina: *Parliamentum*, nomen Senatùs Regii

L. a'

gii

gii in Anglia; ità Hungari exprimimus ut
que junctim, ut *Skárlát pörlöst*. Apud Lat.
& Græcos magnificè jungitur, & fulmine
cum *T. Parshus, parturit*: cum I. sonum remittit
ut *Paris*. Obiter nota: antiquos Imperatores
consueviffe sibi sumere nomina ex sonantibus
litteris: *Nerva Trajanus, Galerius Maximus*
Hereuleus, &c.

S. anserum sibilum, & serpentum imitatur
Ius tamen sonus ex æquo moderandus, ne
aliqui passim in omnibus compressius (uti
luntur passeris) S. pronunciant duplicatò
lò, ipsi apud peritos exhibentur. Itaque in
gantibus linguis S. cum B. sonum habet
rum, ut: *Lesbia, Presbyter*, sicut & ff. geminatur
ut: *fessus*; & quoties cum pura vocali jungitur
ut: *sanè, Sobrius, saceratus, senator*, ac ferè præ
dentibus vocalibus ante ST. ut: *Castor, pistores,*
mothesenes, &c. Exaggeratur sonus ejus, quo
jungitur litteris C. P. T. Q. principio dictionis
Ascanius, spator, stabulum, squallor, &c. quæ
generaliter de his statuere difficile est. Mo
suprà, latinam prononciationem non esse
fundendam cum vernacula, quod est caput
fons omnium errorum. Hungari siquidem,
hujus literæ tenerum volumus sonum edere,
bendo jungimus illi sociam Z. litteram, quæ
fente sonum augemus; ut patet in vocibus
Szabad, & Sátor-fa. Quod cum latinis moris
fit, ut socia adjungatur litera, quæ sibilum

retur, passim ejus naturalis sonus devirgina-
tum. Illud mirum, quòd pueri id pro deliciis
umant imitatione fortè anserum, passerum-
pellendorum illecti. Quò collimasse Quin-
ianum planè mihi persuadeo cum dixit: (i)
*in puero quidem illas circa S. litteram delicias Ma-
ter feret.*

Circa quam, alii calamitosas quidem, ac ridi-
las hodie delicias faciunt, cum duas conso-
nantes conjunctim exprimere non valentes, sal-
m dum principio dictionis occurrunt: pro Ste-
phanus, Crux, spero, ajunt: *Estephanus, curux, i-
tro, Garammatica, porocesso*; & in litanis: *Ore-
us pro Pontifice nostro CELEMENTE*: ad genium
impe linguæ patriæ, quæ ferè concurrentibus
nsonantibus interponit vocalem. Sic flu-
um Hungariæ Granum appellamus *Garam-vi-
;* & Brassoviam, sive Coronam, Daciæ ad al-
s urbem elegantem. Barassó, vocali ubique in-
rjectâ nominamus.

T. literæ prononciatio vetus illa, ac germana,
nam Romanos habuisse credibile est teste Sca-
gero, (k) hodie evanuit, siquidem sequente li-
tera I. ejus sonus passim migravit in C. ut *Ignatius*
omitiis, quicquid reclamet optimus Lipsius
) dicens, ab ævo vetere nihil de litera T. ùc
fferenda exstare; cui etsi ob rationem accè-

C 5

(i) Instit. orat. c. 18. (k) De caus. lingu.
at. lib. 1. cap. 11. (l) Dial. de pronunc.
ing. Lat. c. 14.

dimus, tamen torrente populari retrahimur, nusquam enim aliter loquuntur, & efferunt *titio, elegancia, fortius, &c.* quam per *cz*, vegete quidem sono, an etiam germano, ac probe nescio. Quotiescunque igitur *T.* literam legitur *I.* cum vocalibus *A, E, I, O, U,* effertur *C. sapientia, centies, Patritius, expectatio, elegantia* &c. nisi quò distinctionis gratiâ quædam illi grum retinuerint sonum, ut: *litium* a his litteris ut discernatur à *licium*, quod ad Textoriam pertinet, *vitium* à vitis nominativo, ob præteritæ literas in vitium, vitii. Adde, quòd ubi litteras *IA, IO, IU.* præcedat *ST. T.* inviolabiliter net sono, unde malè pronunciant, & pejus scribunt: *quascio, molestra.* Genitivi præterea vocativi proprium sonum retinent: *Torquati gnasi.*

X. Latini hoc elementum, quòd vastioris ni videretur, olim dictionibus suis exemerunt ut testatur Cicero in oratore ad Brutum: *trà Attici exactissimi elegantix omnis judicium sæpè repudiato signa, eandem tanquam sonum mabilioris, excitatorisque susurri sunt implexi; litera certè, quam esset dolendum estio depellere; nunc pleraque, quæ veteres CS. aut GS. reddebant, scribimus per X. ut a *rex*.*

Z. Non levis pro hujus literæ sono pugna inter nationes, qualiter *v. g.* pronuncianda

Zacharias, noster Balbinus (m) stat ab iis, volunt sonum habere *DS,* voluntque legi: *Zacharias,* alii putant valere *CZ.* legendum *e Czelus, Czenobia,* item pro Cyzici in Helle-
onto, Cyczici, &c. Sic autem pronunciatione
x discernemus, *Zelum* à *Celum,* *Zenobia* à *Cæ-*
lia, ut applicanti patet. Ego rem in medio
 linquo, svadeoque in his consuetudinem imi-
 ti provinciæ, & (ut pulchrè ait Cicero) usum
 quendi populo concedere, scientiam nobis re-
 svare. (n)

C A P U T VII.

Rudimentum Profodicum. Latine pro-
nunciationi serviturum.
 Iteras, quas singulas vidimus, age conjun-
 ctas consideremus. Occurrit mihi pridem,
 quòd sicut generosis equellis ante oculos su-
 endunt fræna, & phaleras, ut iis intuendis a-
 descant; sensimque reducta cervice docentur
 aperbè caput portare, & modestè incedere; ità
 rigi debere, atque institui ab infimis statim
 lassibus disciplinam aliquam quasi equestrem,
 erdomandis Juvenum linguis, esèque oculis
 pjiendos maturè Poëticos cippos, fræna, &
 moderatorem vocis accentum; quemadmodum
 um in scenam puero personam apparamus, tra-
 imusque illi versus. dicimus illi: hæc syllaba,
 ut dictio debet breviter dici: hæc verò produ-
 ci:
 m) Verisim. human. discipl. c. 4. (n) De orat.

vor

ci: hinc debes subsistere, hinc oculos ad istam diam, ibi ad clementiam moderari: hunc sum dicas superbissimè, prout nempe astringit, & qualitas personæ; quid aliud tu agimus, quàm frœna, & phaleras eorum coram tibus objicimus, ut per umbram talibus delectati, ad veram honestatem, & eloquentiam præparentur? Quid aliud agimus, quàm ut ture scoriam à puerorum linguis exercitum ignibus excoquamus, totidem organa nimata Spiritui Sancto, tubas Ecclesiæ, & publicæ oracula præparantes? Ipsâ alacritate & calcar addente scripturâ Divinâ vocibus quas meritò audiamus, quicumque instituta Juventuti præfati sumus: *si separaveris pretiosum à vili quasi os meum eris.* (o) Et vult qui nescit Demosthenem ejus artis, quam sitabatur, primam literam proferre nescientitâ demum longò usu se perdomuisse, ut orationum clarissimus evaderet: is desperet, se quam suam vincere non posse. Bono ingenio ac diligentia impervium nihil.

Sed nè præfando modum excedam: compositum meum est, ex Profodia Emmanuelis nonnulla hic describere præcepta genio patrum accommodata; in quibus eandem convenit exerceri statim à cunabulis Grammaticæ, ut discant cum Hercule in cunis antequam dividere.

(o) Jerem. 15. 19.

Præceptum: Non esse moris apud Latinos, syllabas acuerè. Malè igitur pronuntiat ultimâ acurâ: *ego verè, certò, aliàs, charitàs, &c.* Quòd à Typographis quædam gravi notatur accentu, ut *profectò, sanè*, tantùm fit, ut verbia esse intelligas.

I. Monosyllabi breviter sunt naturâ, acutè: longa, temperatè pronunciantur. Sic alium, & sonum habet *át, Dux*, alium *ròs, sòrs.*
 II. In polysyllabis semper (tanquam ad Phænax) ad penultimam syllabam attendendum: si naturâ, aut naturâ simul, & positione longior, acuetur, aut ex acuto, & gravi temperatur. Hinc insulse, & ad dolorem aurium aquatur antepenultima in his, ut: *flagellum, accensum, carpentum, párentes, mágister, profèssor, imbecillitas, &c.* item: *Ladslaus, Achilles, Bárones, secun-* in quibus penultima erant acuetur, ut: *Ladslaus, Achilles.*

III. Si autem in polysyllabis penultima sit natura, brevis, semper acuitur antepenultima, ut: *la, Hércules, armiger, doctissimus, elegantior, &c.* Hinc nihil ad rem pronunciant: *quam, usquédum, apprécòr, Basilica, clarissimus: composita ex bilis, & polis* priore productâ, *odibilis, Claudiópolis.* item composita ex *dequindecim:* præteritum item eodem tonum quò infinitivum, ut *comedi, perlegi.* Interdum semel vespèris festi S. Andree, ubi non sine macho à Cantore intonabatur antiphona:

Maximilla Christo amabilis ulis corpus Ap
 &c. Nec minùs absonè terminos, quibus
 losophi utimur, aliqui discerpunt, quod
 Philosophia non curet, Poësis tamen de
 ut: *extrinsecus, intrinsecus*; è contrà corri
 do naturâ longas: *constitutivus, denominat*
 &, quod mirère, centies jubeamus acui, v. S
 tepenultimam, adhuc, nescio quò fatò, r
 redibit crambe: *extrinsecus*. Quò semel el
 buta recens, &c.

Adolejens. Istæ regulæ sunt altiores, qu
 cas Grammatistæ attingamus, nescientes
 syllaba longa, quid brevis sit? sinè hoc
 miserum Tamyri picta tabella juvat?
 Si potestis sinè tabula capere, quid sit in
 vum in ere breve, quid in ere longum (sic
 Rudimentis docemini) potestis & istud.
 opus, ut viâ, & ratione percipiantur hæc a
 ris; usu, & consuetudine laudabili, cum la
 bibi satis est, suo tempore usum firmabit
 & regulæ. Scio, quòd in examine pro alc
 pueri cum plausu defendebant, hanc
 RUDIMENTA, non esse compositam
dis, & mens, futuram alioqui antepenult
 brevem, quia *I* in compositis breve: cum t
 longa esset; pro quo, non sine gratia cit
 verum ex Statio: *Dura Rudimenta, & senes*
maoris annos; ex quo inferebant, esse deriv
 ex iupino eruditum, unde rudimentum,
 antepenultimâ. Cum verò objiceretur

spauterius aliter sentiens, respondebant se
 esse doctos. En ut bellè pueri!

C A P U T VIII.

rioriores quadam, magisque particulares re
gula adferuntur pro Græcis primùm, dein
pro Latinis dictionibus.

Ad manum habeatur Tabella, è qua Ob
 scuriorum vocum pronunciatio petatur, fa
 les intellectu regulas hîc exscribam, exce
 tionibus, si quæ sunt (sinè quibus nulla regula)
 missis. Obscuriora nomina voco, quorum
 quantitas non innotescit derivatione, vel in
 ementis, &c. Pro quibus accipe sequentia ex
 Balbino S. J.

Ante omnia (inquit) scire oportet: vocabu
 quævis aut attollenda, aut deprimenda, ut
 entes illæ pronunciant, à quibus illa vene
 nt; Hebræa, Hebræum, Græca Græcum,
 barbarum in morem barbara; quæ autem ex his
 tinitate donata viderimus, in iis proferendis
 consuetudo Provinciæ servanda. dicimus ergo
ecologia, Philosophia, Academia, Alexandria; &
 Litanis: *Gregori, Ambrosi, Protasi*, etsi bre
 a sint: quia nec eruditi semper juxta quantita
 m pronunciant.

S. 1.

Pro dictionibus Græcorum.

I. Præceptum. Finita in *menes, genes, graphus*
pos, machos, philos, jthenes, strathos, telos, xenes, po
 h-

lemos, omnia brevia sunt, ut: Eúmenes, genes, chyrógraphum, theólogus, iconchus, Theóphilus, Demósthene, Pisístratus, Aristoteles, Poíixena, Neoptólemus.

Contra: bulus, dulus, doron, colon, longa ut: Aristobúlus, Theodúlus, Polidórus, lon.

II. Longa sunt neutra in *ema*, ut theopembla; sed quæ à *thema* veniunt, brevia *nathema* pro donativo sacro, solet produci. ga item Urbium, ac Regionum in *ene*, & *Irene*, *Cyrene*, *Hippocrene*; & omnia in *ur* *arcturus*. Patronymica permitto Poëtis.

III. Nomina Populorum in *ones*, brevia pleraque, ut: *Valones*, *Britones*, *Saxones*. & multa in *enus*, ut *Armenus*, *Páthenus*.

IV. Exeuntia in *oclus*, & *ocles*, *doche*, *bolos*, *mos*, *gonos*, *polis*, *stoma*, *tomos*, *dosis*, *dotos*, *scopos*, *sophos*, *metron*, *dexon*, *tonos*, ut: *Pátrocl*, *Diocles*, *synéchoche*, *diábolus*, *Antígo*, *metrópolis*, *Chrysóstomus*, *Theódosí*, *tívus* (nisi obstat consuetudo Provinciarum *Ambrósí*) *antidotum*, *epítheta*, *episcopus*, *lósofphus*, *geómetra*, *gravitona*, &c.

V. Longa ferè in *ora*, *ata*: *Epiróta*, *Cri*, *niáta*, *Sparciáta*. Et pleraque in *osis*, *apost*, *sis*; in *riqus*, ut *Theodoricus*, *Emericus*, *græcum* non sit: *adjectiva* verò brevia, ut: *maricus*. De *græcis* genitivis in *onis* (qui scilicet est infamis) mitto eruditis in Poëti.

§. 2.

Pro dictionibus Latinis.

Præceptum. Adjectiva in *Inus*, si à re a-tata formentur, longa sunt: *olorínus*, *ansá*, *us*, *aquilínus*. At quæ materiam, ut, *ada*, *ptínus*; colorem, ut *prásinus*, *hiacynthínus*, *gdálinus*; odorem, ut *nárdínus*: & quæ ab animis nascuntur, brevia sunt. Quæ item ab adverbis temporis, ut, *crástinus*, *se*, *pus*; præter *matútinus*, & *vespértínus*, & quæ alia.

Omnia hominum, & locorum nomina pe-
rina in *abus*, *acum*, & *acus*, *irus*, *icus*, pro lon-
habeto, ut: *dominábus*, *Joábus*, *Isaácus*, *Bri*, *sm*, *Casimírus*, *Ludovicus*; excipe adjectiva, ut, *icus*, *saxonicus*, &c.

In exeuntia in *anus*, *adus*, *amus*, *Trojánus*, *nrádus*, *Adámus*. In *anor*, ut *Nicánor*. Gen-
a in *ates*, *Aquinátes*; & quæcunque veniunt
æco *nikí*, ut: *Andronícus*. Propria item
mus, *inus*, *ina*, *inas*, *Joachímus*, *Augustínus*,
tilína, *Aquínas*. Exceptiones si quæ sunt, o-
to.

II. Integros quantitatum fontes aperiunt
Poësi loci de *Derivatis*, *Incrementis* *Nomi*,
m, & *Verborum*, &c. quæ prosequi non est
lus loci, nec instituti mei, cujus fines forte
am excellens, sed solum moneo: alterum, ut
Grammatica de industria argumentis insper-
atur *Græca nomina*, v. g. si in schola dictan-
dus

dus esset per vices Dialogus, de Septem mōnem, apud nullum elegantem scriptorem
 lis mundi: ut Græcorum nomina non cœnio notari.
 solūm, & generibus, sed etiam tonis a veltā consuetudine, non ratione quædam no-
 alterum, ut horis subsecivis, etiam dispartitur, ut præpositio à, è, accentu gravi, ô, in-
 unculæ breves habeantur ad minus incidit circumflectitur: ergo pro caula: tam
 cūm ejusmodi nomina Græca, vel Latina notatur, quā bene, ad distinctionem à re-
 nec quærentibus obtruserint; v. g. obiterivo; cujus gratiā notantur etiam genitivi
 rendo: qualiter hoc, illūdvē nomen præ declinationis, & omnia contracta, sive
 cietur? copata, ut: amāssēm, vincta, superūm. Ablati-
 item absoluti, quando ex adjectivis; vel
 ando adjectiva ex substantivis non discer-
 ntur, ut: capitā discedere Trojā; alioquin nullā di-
 ctione opus, ut hīc: ineunte Anno.
 Adverbia item, participiis, & nomiūibus af-
 , gravi notantur, ut: versūs, adversūs, for-
 sed prof etō, studiosē, adde etiam præpositiones
 ne: Imperativis, ut: ponē, sinē, inrā; contrā,
 quoniam est adverbium, &c. Et si autem longarum,
 brevium discrimina syllabarum non serva-
 us communiter in scribendo; sunt tamen, qui
 centu (ut in Martyrologiis videmus) quædam
 gis dubia notent, auxilio lectorum, ut: per-
 net, si sit à mano, as, are, perlegi, si infiniti-
 que, &c. priore syllabā recipiunt accentū; tunc enim (inquiunt) non pronuntiabo
 ere in ere breve, si sciam esse infinitivum ex
 no.

C A P U T IX.

Sedes Accentuum.

Accentuum differentia peti possunt ex
 fodia Emmanuelis. Pro quibus
 Notandum: quod omnis accentus debet
 ni super vocalem; vocales enim sunt sed
 centuum, & ipsæ accipiunt varios tonos:
 cutos; graves, temperatos. Ex quo sequi
 quod
 Malè quidam super Encliticas accentus
 figunt, ut, armâque, doctâque; nam præ
 cianda fuerant elatâ penultimâ: armâque
 petâque. Sic anne, vidistine, Desue, neve,
 que, &c. priore syllabâ recipiunt accentū;
 cutum.

Nota: Ante Encliticas nunquam dipht
 gum notari, ut patriave, mediaque. Usque
 que, & ex iis composita: item uterque, &
 derivata; conjunctio atque, neque, nunqu
 similia, quæ transeunt in unam simplici

Composita ex obliquo, & recto; vel et
versis partibus orationis, lineolâ dividi so
Pro Pex, Regio-Principalis, Gallo-Belga, Bels
Brandenburgieus. Sic ad interrogationem
natus es? Responderetur: v. g. *Alba regalis*
latâ enim lineolâ, dicendum fuisset: *Alba*
regali.

C A P U T X.

Ars eleganter scribendi.

Instructoribus Principum consulit is,
Educatione Princeipis misit librum ad
Hispaniarum, (p) ut curent alphabeti
tenui incidi laminæ, quâ dein' chartæ sup
positâ Principellius, illos characterum du
quasi sulcos quosdam manu sequatur, &
mô; quô fiet, ut dum laminæ artificium
tribuit ingenio, ac industriæ, laboribus
magis incipiat adfci, & compendiô ad el
tem scripturam perducatur.

Nemius Grammaticus jubet, puero perfe
alphabeti exemplar proponi, quod pelli
chartæ, aut membranæ supponatur: pu
eam calamum ducat, & lineas exemplar
quatur. Aut si colore rubeo, vel viridi
præscribat magister, aut stylo cupreo
imprimat in charta, tum per eadem lineam
puer calamum ducat atramentô madentem

Oprimè fiet, & sinè sumptu, si puerulus
scat primis annis, literas omnes intrâ du

as (quas ei sinè pœna non sit fas excedere)
maliqua mora pingere ; Correctas item (qu
exorabili lege Magister exigat) mundissimo,
duas intra lineas coërcito caractere descri
t, dictionibus aliquantulô intervallô inter se
visis, cum universo interpunctionum, accen
umque apparatu: quo fiet, ut sicut equi, qui
u freno detulerunt, jam mansuesciti, etiam
iè habenis rectum teneant iter: itâ manus a
eta cancellis, etiam cum libera fuerit, à recti
dine non deflectat.

Eadem correctæ, incomparabilem facient
cessionem rei Orthographicæ, quod sicut par
Sabbathinis præsertim diebus, detur ne
stium duobus (reliquâ scholâ tacente) præle
indi argumentum, disputatione interpositâ :
v. g. & ecurr itâ scribatur, cur pronuncietur
ia vox? quique barbaram alterius pronuncia
onem coarguerit, coronam; qui secù,
svavem
crepationem auferat. Nec fructu carebit, e

rcitium subinde injungere, in quo, argumen
m à Magistro jubeantur resolvere in principia
orthographiæ, v. g. ut illud syllabatim expo
nt ad Regulas Capitis II. postero die ad Regu
Capit. IV. tum ad edifferendas interpun
ones, cur ibi v. g. locum habeat media nota,
illie punctum minus, majúsve? Inde gradus
nt ad accentus: postremò ad pronunciarior
m, tanquam ad HERCULIS COLUMNAS.
quæ praxis, & frequens periculum efficiet in

(p) Did. Savedra Symb. 5.

ingeniosa Juventute, ut brevè utramque
nam integram labi, maculæque puram ex
bant; sicut & faciunt, qui bene ab unguis
instituti sunt.

Quæ omnia hætenus allata, cum propo-
ne intelligenda veniunt de descriptione Huan-
ca (nam de pronuntiatione difficultas non
nè minùs domesticâ, quàm peregrinâ mon-
strati, accurati, elegantes esse mememus; doctri-
nam, in divisionibus literarum (quibus
discrepamus à Latinis) accurati in accentu
ac notis distinctionum; elegantes denique
gnis, nitidisque characteribus, decore
ne, munditia chartæ, &c. Juvabit confid-
typum, quibus unaquæque vox figuris, non
accentibus exponatur: ad cujus peritiam à
na Orthographia facilis est gradus.

A P P E N D I X.

Adminicula scribendi: sive de Charta, mo, Aramento, Cultello scriptorio apparando.

Cum me commonesceret proximè secuturum Caput brevita-
tibus curæ mihi ante conspectum assisterent; non ideo putavi
negligenda curiosa hæc præcepta, rogantia è calamo exire; nec
hic vendendo, quamvis & mea; sed ex Hieron. Cardano, viro
tissimo (9) documenta puerilia mutuor, quantâ maximâ licet
vitate.

Philypa (in quali Commodus olim Imperator (r) scribere
legantissima chartæ vicem subiens, fiebat ex papyro, quæ ju-
lum flumen nascebatur, ut ait Plinius: vel è tiliæ cortice medi-
catior, quam acu extendebant. Ætas media scribebat in Pen-

(9) De rer. varietat. lib. 13. c. 64. (r) Herodian. lib.
cap. 11.

nos in Charta, cujus conficiendæ artem simul, & materiam quo-
oculis ad Samusium spectamus. Elegans profecto, in re tam
sida, inventio.

Chartarum optima, quæ pergamenæ similior, id est, quæ cor-
entior, æqualis undique, lucida candida, ac lenis admodum,
atramentum perfluisse finit. Candidior est æstate, hyeme non a-
perfluit, quod melius combat gummis. Poliri solet lapide
neolo, vel ebore, aut onyche, nam densatur ex hoc, & præstan-
tevadit. In antiquis codicibus chartam fuisse politam observa-
; nunc in mola eadem aqua & malleolum ad hoc paratum exa-
ut nec ista ars desideretur.

I. Pennarum maximæ sunt cygnorum; crassissimæ struthionum;
abiles aquilarum; optimæ anserum, maximæ sylvestrium. Eli-
atur rotundæ, tenues, duræ, perspicuæ, mediocris ambitus, loa-
& ex alâ dextra; quorum singillatim rationem reddit Author.
orum si quid desit, instaurantur, si subcinere calido absque igne,
el atque iterum deducantur, sic enim statim fricatæ exunt pin-
dinem, & flexæ incurvanur, & consumptò humidò aqueo siccan-
aque durescunt. Præstantiores autem sunt, quæ ex animali
senescere habentur, atque sponte deciderunt, utpote densiori
stantiâ, ac durabiliores. Aptantur in hunc modum: debent
adi per longum omnes nec multum, tenuissimæque scissurâ, &
es exteriori attenuari, & paullulum claudicare; cultelli verò scri-
rii dorsò eradi debet, & friari, ne fila chartarum capiat. Sunt,
utramque calami aciem æqualiter scindunt, nè claudicat. Pue-
per permittantur adeò tenui calamo scribere. Æstate serventur in
ta, sic tamen, ut sola acies madeat; si finitâ scriptione, calami
ussò diligenter atramento, extergantur, fiunt diuturni, &c.

III. In atramento porrò, quatuor videntur necessaria: fluxio, cor-
lencia, nigredo, & splendor. Splendor habetur etiã à corticibus
olorum punicorum: fluiditas ab aqua, corpulentia à lachrymis ar-
rum (quæ in Apothecis varia nomina sortiuntur) nigredo à cal-
anto, & galla, seu galles. Servatur vase plumbeo, aut vitreo;
ambum nigredinem magis conservat, & fovet; quantum fieri pot-
est, atramentum nè splendeat, est enim oculis vitiosa lux, & scri-
literæ facilius delentur. Contegi debet ob pulverem, à quo mi-
num in modum vitatur.

IV. Gladioli, sive cultelli scriptorii ex puro chalybe fieri debent,
armâ recurvâ, paullulum tenues, & mediocriter lati; quadratò
dorsò, non longi, sed breves potius, manubriò per claviculos jun-
; manubrium quadratum, quia habilis. Atteritur cultelli acies,
vel charra eò scindatur, vel literæ eradantur: conveniet ergò eos in
num pennarum usum adhibere. At de his hætenus.

C A P U T X I.

Ars breviter, & celeriter scribendi.

Hæc tertia, & extrema pars Orthographiæ, quam vocamus *Orthographiam necessuatis*: quæ res olim in curia, à Martyribus ad tribunal petorata, perios (quorum erant octo à Clemene Papa Romæ constituti) excipiebantur; dein in Authoritates referabantur. Græcæ hac in parte mirifica est gnauitas agili manu, & celerrimis ductibus eorum elegantissimæ abbreviationes fidem faciunt. Latinus Cicero tradidit artem, verba initialibus literis significandi *S. P. Q. R.* sicut in erutis in hunc usque diem. tabulis marmoreis, relicta nobis divinatione obscurissimorum sensuum hæc Ars, quoniam multarum litterarum caula erat, edicto Senatûs erat, nè quis iis uteretur.

Huic arti, feliciter successit Ars Typographica, cum per clara, ac Divina, tum maximè ob tantam celeritatem suspicanda quæ tot chartarum millia uno die conficiuntur, ut nescias, an tanta facilitate, ac celeritate pulchritudo, an in tanta pulchritudine literas sit admirabilior? Quæ fuit fortassè, ratio Vati Homero jam fabulosè, sed verè *LITERAS ALATAS* vocandi: quòd illarum beneficiò immensa spatia brevi tempore conficiuntur; sic Divinò Typographiæ beneficiò, Litterarum totò orbe commercium sit Authore DEO repertum. Cui cedant

O. A. M. G.

1838/39 2233

